

La clau pot ser un nom.

Discriminació ètnica en l'accés a l'habitatge de lloguer

Ariadna Fitó^a

Consultora i analista de polítiques públiques a la cooperativa Broll

Paraules clau: discriminació ètnica, mercat de lloguer d'habitatge, experiment de camp, Barcelona

Es fa un experiment de camp amb l'objectiu de detectar i analitzar la presència de discriminació ètnica en el mercat de lloguer d'habitatge. Mitjançant l'aplicació del mètode d'anàlisi de correspondència, s'assignen uns noms ficticis que inequívocament evocuen a un origen diferenciat: noms àrabs i noms autòctons. S'utilitzen les plataformes immobiliàries d'Internet com a camp d'anàlisi, on s'envien 1000 correus electrònics sol·licitant informació a 500 habitatges anunciats a tots els districtes de la ciutat de Barcelona, amb l'objectiu d'analitzar les reaccions que susciten entre els agents immobiliaris el nom de les persones sotassignats de les sol·licituds. Els resultats de l'experiment evidencien que les persones sol·licitants amb nom àrab reben un 18 % menys de respostes que les que signen amb un nom autòcton. Es detecta també un percentatge inferior d'oferiment de visites a les persones sol·licitants amb nom àrab. En segments de lloguer de preus més elevat, el nivell de discriminació redueix. Els resultats evidencien que la població amb nom àrab té accés a menys pisos del mercat de lloguer i a preus més elevats.

1. Introducció: Què és la discriminació i com podem mesurar-la?

Parlem de discriminació per referir-nos al tracte desigual de persones o grups en funció de les seves característiques personals. Un tracte desigual que afavoreix els membres de determinats grups en detriment d'altres i que reforça i perpetua desavantatges en l'accés a recursos i oportunitats a les persones que s'enfronten a un tracte desfavorable.

a. Professora Associada Departament de Sociologia, Universitat Autònoma de Barcelona. afito@broll.cat. [@AriadnaFitó](https://twitter.com/AriadnaFitó) / [@broll_socl](https://twitter.com/broll_socl)

Un dels principals obstacles per a l'abordatge de la discriminació és, encara avui, la mesura del fenomen. Planen múltiples interrogants en relació amb la incidència real de la discriminació a causa de la dificultat en la detecció de casos. Entre els esforços per a la generació de dades sobre aquest fenomen a la ciutat de Barcelona, destaquen les accions impulsades pel Centre de Recursos en Drets Humans i l'Oficina per la No Discriminació de l'Ajuntament de Barcelona, que juntament amb les 22 entitats¹ conformen la Taula d'Entitats amb Servei d'Atenció a Víctimes de Discriminació (SAVD) i que, des de l'any 2018, publiquen l'Informe de l'Observatori de les Discriminacions a Barcelona², on es recullen les nombroses situacions de discriminació que es detecten a la ciutat.

Aquest informe anual és un primer pas cap al coneixement de la problemàtica, però no podem oblidar que bona part de les discriminacions que es produeixen a la ciutat no es reporten. El mateix succeeix amb les estadístiques basades en denúncies de casos de discriminació. Aquestes dades ens aproximem a la realitat, però només mostren la punta de l'iceberg de la problemàtica. Es tracta de dades, sovint

menystingudes perquè es consideren casos aïllats o amb poca significació estadística i una escassa solidesa contrastable empíricament.

Existeixen també estudis d'opinió, com ara l'Enquesta de Relacions Veïnals i Convivència, elaborada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) (2021) on, entre molta altra informació, hi trobem l'índex de discriminació. En aquest tipus d'estudis es mesura la concepció social o les actituds generals dels grups majoritaris sobre les minories o situacions viscudes per les minories. No obstant això, les percepcions de la discriminació poden sobreestimar o subestimar la incidència real de la discriminació; precisament perquè són percepcions, es produeixen en el si de les relacions i en situacions que poden tenir diverses interpretacions. La recerca existent sobre actituds racialitzades i estereotips entre població general (Farley, 1977) indica que bona part de les discriminacions s'acostumen a deixar passar, precisament per l'enorme grau de normalització en les vides quotidianes, tant de les persones que han de conviure amb la discriminació per les seves característiques personals com de les que desenvolupen determinades pràctiques discriminatòries.

Per resoldre aquestes dificultats de detecció i el caràcter sovint invisibilitzat, i fins i tot normalitzat, de les discriminacions, des de les ciències socials disposem de tècniques que permeten aproximar-nos a la seva mesura, des de l'evidència i el contrast empíric de casos reals o simulats a partir de situacions que es recreen, ja sigui de manera fictícia o amb persones reals susceptibles de ser

1. Acahi, Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans (ACDDH), Bayt al-Thaqafa, Cepaim, Consell de la Joventut de Barcelona (CJB), Creación positiva, Dincat, Exil, Federació ECOM, Federació Salut Mental Catalunya (FSMC), Federació Veus, Fil a l'Agulla, Fundació Secretariat Gitano (FSG), Gais Positius, Irídia, Observatori contra l'Homofòbia (OCH), Observatori de la Islamofòbia de Catalunya (SAFI), Plataforma per la Llengua, Sindicat de Llogateres, SOS Racisme Catalunya, Unión Romani i Xarxa d'Atenció a Persones Sense Llar (XAPSLL).

2. Accessible a: <https://ajuntament.barcelona.cat/oficina-no-discriminacio/ca/observatori-discriminacions>

discriminades per les seves condicions personals. Davant la necessitat d'incrementar el coneixement sobre el fenomen de la discriminació a la ciutat, la Direcció de Serveis de Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona impulsa la realització d'un experiment per detectar la discriminació racial en l'accés a l'habitatge de lloguer.

La recerca, titulada "La clau pot ser un nom" i que ha dut a terme la cooperativa Broll, pretén, a partir d'un experiment, detectar i quantificar l'existència del tracte diferenciat per origen ètnic en l'accés al mercat privat de lloguer de Barcelona a partir de l'enviament de sol·licituds d'habitatge a portals immobiliaris d'internet.

2. La clau pot ser un nom: un experiment social per detectar evidències de discriminació ètnica en l'accés a l'habitatge de lloguer

Els experiments ens permeten tenir una mesura directa de la discriminació; del que es tracta és de seleccionar i emparellar segons perfils poblacionals (grup majoritari i grup minoritari) i exposar els diversos perfils escollits en la situació que es pretén analitzar, per posteriorment analitzar el tracte diferenciat.

Els experiments que s'han dut a terme en altres indrets, durant les últimes dècades, ens proporcionen evidències per confirmar que les minories ètniques s'enfronten a un comportament discriminatori en tota mena de transaccions mercantils, com ara l'accés a un lloc de treball (Pager i Shepherd, 2008), al mercat de lloguer o propietat d'habitatge (Yinger, 1995; Chambers, 1992; Wachter i Megbolugbe, 1992), els préstecs hipotecaris (Turner i Kidmore, 1999), les

sol·licituds d'assegurances (Wissoker et al. 1998), l'accés a l'atenció de salut (Schulman et al. 1999), o fins i tot en la venda d'automòbils (Ayres i Siegelman, 1995) i en l'accés i recorreguts dels taxis (Ridley et al. 1989).

Els experiments orientats a la detecció de la discriminació per origen ètnic posen en relleu que, en comparació amb la majoria ètnica, les persones sol·licitants que pertanyen a una minoria generalment reben menys respostes a les sol·licituds d'habitatge i són convocades a menys visites a habitatges; és a dir, disposen de menys oportunitats d'accés a aquests immobles. L'experiment fet a Barcelona durant els primers mesos del 2020 va consistir en el disseny de perfils ficticis de sol·licitants d'habitatge als quals vam assignar uns noms que inequívocament evocaven a un origen diferenciat, noms d'origen autòcton i noms d'origen àrab que es van aparellar aleatòriament en la sol·licitud d'un mateix habitatge ofert en un portal de lloguer d'internet. En aquest emparellament, les identitats difereixen només en una característica: el nom.

Els noms de cadascú de nosaltres són una de les nostres cartes de presentació; els noms atorguen identitat al mateix temps que la transmeten, i, per tant, estan directament relacionats amb les experiències i les oportunitats socials. Els noms poden ser la clau. La clau d'accés a determinades relacions socials o culturals, bens o serveis. Els noms poden obrir o tancar portes, també les d'una llar. Darrere dels noms s'amaguen històries de vida subjectes a la interpretació dels altres, i sovint inclouen prejudicis i estereotips que actuen com a constructes de l'alteritat i engranatges de la discriminació. El simple

nom d'una persona pot tenir relació amb l'assignació d'oportunitats d'accés a recursos.

Fent ús dels noms, hem fet un experiment que ha consistit en l'enviament de 1.000 sol·licituds a 500 anuncis d'habitatges publicats en portals immobiliaris. La meitat de les sol·licituds s'han enviat amb un nom d'origen àrab i l'altra meitat, amb un nom d'origen autòcton prenent com a base els noms més comuns segons l'Idescat.

3. Resultats de l'experiment: existeix tracte diferenciat expressat en menys oportunitats d'accés a l'habitatge en funció de l'origen del nom del sotasignant de la sol·licitud?

3.1. Respostes a les sol·licituds

A fi de detectar les diferències, es comparen les taxes de resposta de les sol·licituds enviades per parelles amb noms autòctons i parelles amb noms d'origen àrab. Es distribueix equitativament la mostra per gènere i es té en compte en l'emparellament segons l'origen, de manera que cada nom autòcton femení s'emparella amb un nom d'origen àrab femení. Se segueix el mateix procediment per a la població masculina.

En aquest experiment no s'estableixen diferències entre resposta positiva o negativa, ja que el *modus operandi* dels agents immobiliaris, segons s'ha pogut confirmar en aquest estudi, és que davant d'una resposta negativa s'opta per no respondre, una praxi que explica una taxa de no-resposta que supera la meitat de la mostra. El 52,8 % de les sol·licituds no obtenen cap resposta, una taxa de no-resposta semblant a la d'altres estudis de

camp en el mercat de lloguer d'habitatge que també inclouen noms d'origen àrab (Ahmed et al., 2008; Bosch et al., 2010). La resposta en les dades que es presenten tan sols significa que l'agent immobiliari respon, però no s'entra a analitzar el contingut del missatge de resposta, només l'existència o no de resposta. La taxa de resposta global a les sol·licituds és del 47,2 %; la totalitat d'homes obtindrien un 37,2 % de respostes a les sol·licituds sense tenir en compte l'origen; les dones, un 57,2 %. La taxa de resposta a les sol·licituds d'habitatge de les dones és un 20% superior a la dels homes, sense tenir en compte l'origen. Aquests resultats no són un cas aïllat: hi ha evidències de tractament diferenciat de gènere en detriment d'homes al mercat de lloguer d'immobles d'internet, independentment de l'origen que tinguin (Ahmed i Hammarstedt, 2008; Andersson et al. 2012). Ahmed i Hammarstedt (2008) revelen que a Suècia els homes són un 13 % menys propensos a rebre resposta que les dones amb independència de l'origen. Bengtsson et al. (2012). En canvi, si bé detecten que les dones tenen un 8,7 % més de possibilitats de rebre resposta que els homes, aquest avantatge només es produiria en les dones amb nom autòcton, no en les que tenen nom àrab.

Al nostre estudi les dones obtenen més respostes que els homes independentment de l'origen que tinguin, però comparativament amb l'equivalent de gènere autòcton, els homes amb noms àrabs obtenen un 19,2 % menys de respostes que els homònims amb noms autòctons, i les dones un 18,4 %. Una dona amb nom autòcton rebria prop d'un 40 % més de respostes que un home amb nom àrab.

Taula 1. Taxes de resposta segons el perfil de la persona sol·licitant i discriminació neta

Gènere	Grandària mostra (Anuncis)	Nom autòcton	Nom àrab	Discriminació neta	
H	%	50	46,8	27,6	19,2*** t=6,472
	N	(250)	(117)	(69)	(48)
D	%	50	66,4	48,0	18,4*** t=6,803
	N	(250)	(166)	(120)	(46)
T	%	(100)	56,6	37,8	18,8*** t=9,375
	N	500	(283)	(189)	(94)

*** p<0,001

H: Homes, D: Dones, T: Total

Font: elaboració pròpia

Taula 2. Correlació de respostes segons el perfil de la persona sol·licitant

		Nom autòcton		
		Homes	Dones	Total
Nom àrab	Homes	0,515**	---	---
	Dones	---	0,616**	---
	Total	---	---	0,583**

**p< 0,01

H: Homes, D: Dones, T: Total

Font: elaboració pròpia.

La taxa de discriminació per raó d'origen sense tenir en compte el gènere se situa en el 18,8 %³.

En la distribució de respostes als anuncis emparellats, s'observa un 41 % de no-resposta a cap de les parelles; un 35,4 % va respondre als dos perfils, el 21,2 % va respondre només a la parella autòctona i un 2,4 % en exclusiva a la parella amb nom àrab.

La correlació de les respostes entre els dos orígens diferents és elevada, fet que ens indica que els agents

immobiliaris tendeixen a respondre a les sol·licituds dels mateixos anuncis (58 %) a les parelles amb noms autòctons i les parelles amb noms d'origen àrab, i encara més quan la sol·licitud la fa una dona, arribant al 61 %. La discriminació es concentra en el nombre de respostes que rep cada perfil segon el seu origen; no es detecta l'existència de dos mercats paral·lels d'habitatge segons l'origen autòcton i l'origen àrab. El tipus de

3. Uns resultats molts semblants s'obtenen en l'estudi de referència elaborat amb dades agregades de les ciutats de Madrid i Barcelona, amb una diferència de resposta del 22 % (Bosch et al, 2010).

discriminació detectada consisteix a reduir l'oferta a les parelles amb noms àrabs.

No es detecta una segmentació ètnica en el mercat d'habitatge de lloguer expressada en mercats diferenciats, sinó una restricció d'accés a les parelles amb noms àrabs, amb menys oportunitats d'accés expressada en menys respostes a uns mateixos anuncis.

3.2. Respostes a les sol·licituds que inclouen visita

Les respostes a les sol·licituds contenen altres informacions que són d'interès a l'hora d'analitzar l'existència del tractament diferenciat de les sol·licituds per raó d'origen. Una de les pràctiques més comunes que s'han detectat és l'actitud de l'agent en relació amb tenir voluntat de continuar amb el primer contacte establert després d'haver rebut la sol·licitud. Segons s'ha pogut comprovar, una de les vies més habituals de continuar

amb el contacte inicial és incloure en la resposta la proposta d'iniciar una conversa telefònica per ampliar informació sobre l'immoble, ja sigui liderant la iniciativa de fer els mateixos agents immobiliaris la trucada, i per aquest motiu demanen el telèfon de la persona candidata, o bé la conviden a trucar al telèfon indicat.

D'entrada, s'ha de dir que el 68% de les respostes rebudes inclouen missatges en què s'indica que per disposar de més informació sobre l'immoble sol·licitat es truqui al telèfon que apareix al correu, o bé que es proporcioni el telèfon de la persona sol·licitant per poder-hi contactar via telefònica. Aquesta circumstància representa el 34% del total de les sol·licituds enviades.

En aquest tipus de missatges s'observa que les diferències en el tractament també es mantenen, tot i que en un grau més baix que en la taxa de resposta. Així, un 29,2% de les

Taula 3. Taxa de cita segons el perfil de la persona sol·licitant

Gènere	Grandària mostra	Nom autòcton	Nom àrab	Discriminació neta (T-Student)	
H	%	50	14,8	6,8	8,0*** t=3,745
	N	(250)	(37)	(17)	(20)
D	%	50	20	12,8	7,2*** t=3,614
	N	(250)	(50)	(32)	(22)
T	%	(100)	17,4	9,8	7,6*** t=5,209
	N	500	(87)	(49)	(38)

*** p<0,001

H: Homes, D: Dones, T: Total

Font: elaboració pròpia.

parelles amb noms autòctons rebria missatges convidant a mantenir una conversa via telefònica, davant el 22,8% de les parelles amb noms àrabs, amb una diferència del 6,4%.

Tanmateix, aquest indicador ens proporciona poca informació, al mateix temps que és ambigu, atès que no es poden controlar realment els motius que porten a l'agent immobiliari a establir un nou contacte via telefònica. Si bé en el cos del missatge acostumen a expressar que el motiu de la trucada és proporcionar més informació, no podem menystenir la possibilitat que el motiu sigui precisament que es tracti d'un mitjà per fer un nou cribratge amb la voluntat latent, i en ocasions manifesta, d'aconseguir més informació sobre el perfil.

En qualsevol cas, l'indicador que més s'ajusta per l'anàlisi del contingut del missatge és precisament el nombre de visites que aconseguen d'entrada cadascun dels perfils analitzats per l'experiment de discriminació per raó d'origen.

Quant a les sol·licituds que són respostes amb possibilitat de visita, les diferències s'ajustarien tant pel que fa al tractament diferenciat per gènere com pel que fa a l'origen. No obstant això, la discriminació persisteix. La parella amb noms àrabs té accés a un 7,6 % menys de visites que la parella amb noms autòctons.

El 17,4% de les parelles autòctones reben una invitació immediata per visitar un immoble. En les parelles amb noms àrabs un 9,8% de les sol·licituds aconseguen una visita. La diferència és de 7,6%.

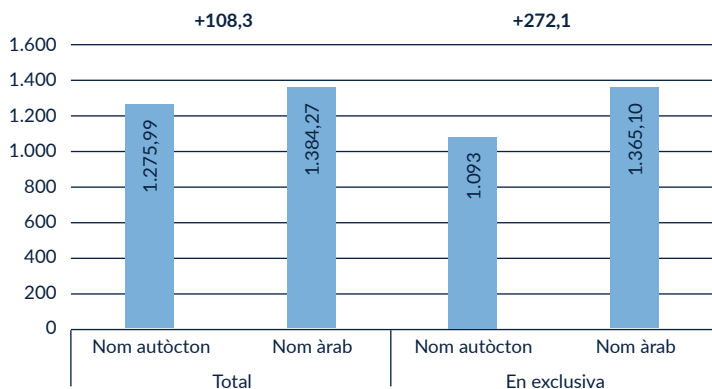
De cada deu sol·licituds enviades, les que es fan amb noms autòctons reben dues respostes amb la possibilitat de fer una visita, i les sol·licituds de noms àrabs, només una.

Encara que en les taxes de resposta les diferències de gènere eren molt marcades, en la taxa de respostes a visites els resultats s'ajusten, tant si comparem els resultats per origen com per gènere, i es produeix un ajustament a la baixa, amb una discriminació del 8 % en el cas dels homes amb nom àrab i del 7,2 % de les dones amb nom àrab en relació amb el mateix gènere però amb parella autòctona.

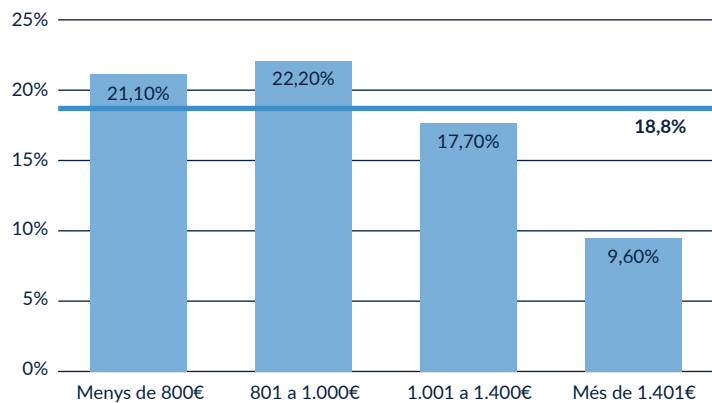
Un altre cop, les dones obtenen més respostes (+11,2 %) que inclouen visita que els homes, independentment de l'origen que tinguin. No obstant això, quan es compara per origen, les dones i els homes amb noms àrabs aconseguen pràcticament les mateixes visites, amb una diferència del 7,2 % i el 8 %, respectivament.

En coherència amb els resultats obtinguts fins ara, l'accés als preus de lloguer de la població migrant a partir de la discriminació exercida per les agències immobiliàries és superior als preus dels immobles als quals podrien accedir les parelles autòctones.

El preu de lloguer mensual mitjà de les respostes aconseguides per la parella autòctona és de 1.276 euros. La parella de noms d'origen àrab, 1.384 euros, amb una diferència de 108,3 euros mensuals més. Quan seleccionem només aquells casos que han respost a cada grup, la diferència encara és més accentuada, amb preus mensuals de 272,1 euros més elevats al perfil de nom àrab.

Gràfic 1. Preu d'accés mitjà segons la resposta a nom autòcton i nom àrab (€)

Font: elaboració pròpia.

Gràfic 2. Distribució de la discriminació segons els preus dels immobles demanats (% i €)

Font: elaboració pròpia.

La discriminació a la població amb nom àrab es concentra en els preus de 800 a 1.100 euros, que corresponen als habitatges més demandats a la ciutat quan es posen en relació característiques de l'immoble

i preu. Les correlacions entre l'obtenció de respostes segons els preus dels immobles és positiva; és a dir, com més alt és el preu de lloguer mensual, més resposta hi ha a la població amb nom àrab (0,262^{**4}), i té un valor superior que en la població amb nom autòctona (0,176^{**5}).

El model de regressió no lineal que es presenta a continuació incorpora les variables disponibles que són explicatives per obtenir resposta a una sol·licitud. Ens fixarem en el valor de l'estimació per a cada paràmetre. El paràmetre més destacable és formar part d'una parella amb noms autòctons (0,523), seguit d'una parella amb noms àrabs (0,339). En aquest model s'observa com el fet que la dona sigui la sol·licitant de l'immoble incideix en la resposta, però amb menys força que l'origen. Per tant, la discriminació ètnica passaria per sobre de la discriminació de gènere que beneficia la sol·licitant dona. Hi ha tres paràmetres que expliquen el model en signe negatiu: els districtes segons la renda familiar disponible, que un habitatge disposi de terrassa i que disposi d'ascensor. Aquest model dibuixa un escenari en què, a tall d'hipòtesi, es podria pensar que els immobles més desitjables pel que fa a la localització i perquè disposen de terrassa o ascensor i, per tant, es poden llogar amb més rapidesa, els agents immobiliaris dediquin menys esforços a respondre les sol·licituds.

Si les dates de publicació dels anuncis que són als portals immobiliaris constituïssin una font d'informació

4. $P < 0,01$

5. $P < 0,01$

fiable, molt probablement en aquest model explicatiu el paràmetre “temps en dies de publicació” hauria estat significatiu en la hipòtesi: més temps en lloguer, més possibilitats de resposta en la totalitat de les sol·licituds, però especialment en parelles de noms àrabs. Possiblement, davant les dificultats d’aconseguir tancar un contracte de lloguer la discriminació disminuiria i es faria prevaldre la necessitat de llogar l’immoble per sobre del perfil de la persona sol·licitant. No obstant això, aquest indicador es manipula diàriament als portals immobiliaris i es publiquen anuncis amb mesos de trajectòria al portal com a publicacions recents; per aquest motiu, no s’ha pogut introduir en el model explicatiu.

4. Conclusions

S’ha dut a terme un experiment de camp basat en l’accés a l’habitatge de lloguer a la ciutat de Barcelona. L’experiment persegueix registrar diferències en el tracte rebut per l’agent immobiliari en forma de no-resposta o resposta; i en el cas d’existència de resposta, en el contingut tenint en compte si inclou o no una trobada per fer una visita.

Existència de discriminació per raó d’origen: restringint l’accés al mercat de lloguer a les parelles amb nom àrab

Es detecta tractament diferencial de les sol·licituds, tant en el nombre de respostes com en el contingut, pel que fa a l’oportunitat de fer una visita de l’immoble. Hi ha una diferència de resposta del 18,8 % que exclou les persones sol·licitants amb un nom àrab, una diferència lleugerament superior en el cas que la persona sol·licitant sigui un home amb nom àrab (19,2 %).

En unitats de lloguer, implica que, per cada deu sol·licituds enviades, una parella amb noms àrabs obtindrà dues respostes menys que la parella autòctona. Quant a les visites aconseguides, les diferències s’ajustarien tant pel que fa al tractament diferenciat per gènere com pel que fa a l’origen. No obstant això, la discriminació persisteix. La parella amb noms àrabs té accés a un 7,6 % menys de visites que la parella amb noms autòctons.

La correlació de respostes entre parelles segons origen és elevada, i això ens indica que en principi no s’estaria produint una discriminació traduïda per segmentació ètnica en el mercat d’habitatge de lloguer expressada en mercats diferenciats, sinó una restricció d’accés a la parella de noms àrabs, amb menys oportunitats d’accés expressada en menys respostes a uns mateixos anuncis.

L’origen ètnic de la persona sol·licitant té més pes explicatiu en l’obtenció de resposta que el gènere

La taxa de resposta femenina (57,2 %) és significativament superior a la masculina (37,2 %), sense tenir en compte l’origen. Malgrat això, quan s’introdueixen els noms àrabs les taxes de discriminació comparada segons el gènere amb l’equivalent autòcton pràcticament es mantenen, tant en homes (19,2 %) com en dones (18,4 %), amb una diferència de 0,8 punts percentuals.

El model de regressió no lineal que inclou les variables que són significatives per explicar la resposta a les sol·licituds revela que el paràmetre més rellevant és formar part d’una parella autòctona (0,523) més que no pas ser dona (0,303). Per tant, la discriminació ètnica

passaria per sobre de la discriminació de gènere que beneficia la sol·licitant dona.

Més discriminació per raó d'origen en els segments de preus de lloguer més accessibles

La població amb noms d'origen àrab tindria accés a menys pisos i de preus més cars. Les diferències de les respostes obtingudes en els preus mitjans de lloguer entre la parella amb noms autòctons i la parella amb noms àrabs són de 108,3 euros mensuals i 272 euros, si es comparen les mitjanes de només resposta a un dels dos perfils. Els immobles sol·licitats amb preus inferiors a 1.100 euros concentren una taxa de discriminació superior a la mitjana d'immobles. Aquests immobles corresponen precisament als habitatges més demandats a la ciutat quan es posen en relació les característiques de l'immoble i el preu.

Les correlacions entre el volum de respostes segons els preus dels immobles és positiva; és a dir, hi ha una associació entre el preu de lloguer mensual més elevat i la resposta a la població amb noms d'origen àrab (0,262**) amb un valor superior que en la població amb noms autòctons (0,176**).

Altres consideracions relacionades amb les limitacions de l'estudi i els reptes que plantegen els resultats obtinguts

L'estudi elaborat fa referència només a la fase inicial del procés de lloguer, a la sol·licitud d'informació; per tant, els resultats que es presenten a tall d'oportunitats o restriccions d'accés d'un determinat perfil de població són explicatius només en el període de contacte. Segons

les entitats socials consultades, la cursa d'obstacles en l'accés a l'habitatge de la població racialitzada perdura al llarg de tot el procés de cerca, cosa que ens fa pensar que si l'experiment hagués continuat fins al moment de la signatura del contracte, molt probablement el tracte diferenciat seria superior.

Al llarg de l'experiment no hem identificat anuncis explícitament discriminatoris que facin referència a l'exclusió de perfils per motius racials, com podíem veure anteriorment, de manera que constatem la tendència a deixar enrere una etapa de discriminació oberta i manifesta per consolidar-se un tipus de discriminació més subtil, que opera a l'ombra restringint l'accés a l'habitatge a determinades minories amb pràctiques que dificulten, encara més, la detecció de la discriminació rebuda. A tall d'exemple, entre els anuncis testejats s'evidencia l'existència de condicions de lloguer diferenciades en funció del perfil dels sol·licitants, però no s'especifiquen als webs els perfils als quals fan referència.

L'estudi no ha indagat en les causes de la discriminació detectada, ni tampoc permet dur a terme tipologies dels agents discriminadors, de manera que persisteix l'interrogant sobre quin és l'origen de la discriminació: la pròpia població propietària dels immobles o els i les agents de les immobiliàries? Independentment de la resposta a aquesta qüestió, no gens menor, la discriminació que hem detectat ens indica que aquest 18,8 % de tracte diferenciat, com a mínim, és possible perquè determinats agents immobiliaris accepten i duen a terme pràctiques discriminatòries que tenen

conseqüències directes en la desigualtat d'accés al dret a l'habitatge.

Aquesta qüestió genera la necessitat d'iniciar un procés de treball compartit entre l'Administració local i les empreses comercialitzadores d'immobles a la ciutat, amb l'objectiu d'eradicar el fenomen de la discriminació en l'accés a l'habitatge, i que podria anar orientat a la creació d'espais de reflexió compartida i processos formatius dels i les agents d'immobiliàries. Paral·lelament, esdevé imprescindible continuar desenvolupant programes i serveis que es mostrin efectius en la lluita contra els estereotips i els prejudicis racials, que encara avui són presents en la societat. En aquest sentit, alguns estudis (McLaren, 2003; Schneider, 2008) proporcionen evidències basades en el fet com l'increment de les interaccions entre persones provinents de diverses nacionalitats, cultures o religions constitueix una valuosa eina per mitigar discursos que legitimen determinades formes de racisme i pràctiques que les perpetuen.

Bibliografia

- ANDERSSON, L.; JAKOBSSON, N.; KOTSADAM, A. "A field Experiment of Discrimination in the Norwegian Housing Market: Gender, Class and Ethnicity". *Land Economics*, vol. 88 (2), (2012), p. 233-240.
- AHMED, A. M.; HAMMARTSTEDT, M. "Discrimination in the rental Housing market: A field experiment on the Internet". *Journal of Urban Economics*, vol. 64 (2), (2008), p. 362-372.
- AYRES, I.; SIEGELMAN, P. "Race and Gender Discrimination in Bargaining for a New Car". *American Economic Review*, vol. 85 (3), (1995), p. 304-321.
- BENGTSSON, R.; IVERMAN, R.; HINNERICH, B. T. "Gender and ethnical discrimination in the rental housing market of Stockholm: a field experiment". *Applied Economics Letters*, vol. 19 (1), (2012), p. 1-5.
- BOSCH, M.; CARNERO, M. A.; FARRÉ, L. "Information and Discrimination in the Rental Housing Market: Evidence from a Field Experiment". *Regional Science and Urban Economics*, vol. 40, (2010), p. 11-19.
- CHAMBERS, D. N. "The racial housing price differential and racially transitional neighborhoods". *Journal of Urban Economics*, vol. 32, (1992), p. 214-232.
- FARLEY, R. "Residential Segregation in Urbanized Areas of the United States in 1970: An Analysis of Social Class and Race Differences". *Demography*, vol. 14 (4), (1977), p.497-518.
- INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (IERMB). *Enquesta de Relacions Veïnals i Convivència (ECAMB), 2020*. Bellaterra: IERMB, 2021.
- MCLAREN, L. M. "Anti-immigrant prejudice in Europe: Contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants". *Social Forces*, vol. 81 (3), (2003), p. 909-936.
- PAGER, D.; SHEPHERD, H. "The Sociology of Discrimination: Racial Discrimination in Employment, Housing, Credit, and Consumer Markets". *Annual Review of Sociology*, vol. 34 (1), (2008), p. 181-209.

RIDLEY, S.; BAYTON, J. A.; OUTTZ, J. H. *Taxi Service in the District of Columbia: Is It Influenced by Patrons' Race and Destination?* Washington, DC, Lawyers' Committee for Civil Rights under the Law, 1989.

SCHNEIDER, S. L. "Anti-immigrant attitudes in Europe: Outgroup size and perceived ethnic threat". *European Sociological Review*, vol. 24 (1), (2008), p. 53-67.

SCHULMAN, K. A.; BERLIN, J. A.; HARLESS, W.; KERNER, J. F.; SISTRUNK, S.; GERSH, B. J.; DUBÉ, R.; TALEGHANI, C. K.; BURKE, J. E.; WILLIAMS, S.; EISENBERG, J. M.; ESCARCE, J. J. "The effect of race and sex on physicians' recommendations for cardiac catheterization". *The New England Journal of Medicine*, vol. 340 (8), (1999), p. 618-626.

TURNER, M. A.; SKIDMORE, F. (eds). *Mortgage Lending Discrimination: A Review of Existing Evidence*, Washington, DC: Urban Institute Press.

WACHTER, S.; MEGBOLUGBE, I. "Racial and Ethnic Disparities in Homeownership". *Housing Policy Debate*, vol. 3, (1992), p. 333-370.

WISSOKER, D.; ZIMMERMAN, W.; GALSTER, G. *Testing for Discrimination in Home Insurance*. Washington D. C.: Urban Institute Press, 1998.

YINGER J. *Closed Doors, Opportunities Lost: The Continuing Costs of Housing Discrimination*. New York: Russell Sage Found, 1995.